

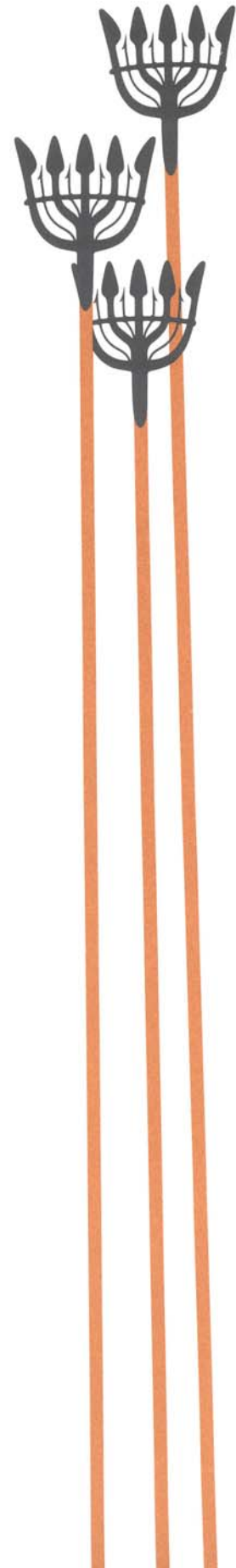
Lörby 45:1 m.fl

Ysane och Mjällby socknar, Sölvesborgs
kommun

Särskild undersökning

Blekinge museum rapport 2010:2
Mikael Henriksson, med bidrag av
Jan-Åke Andrén

Bakgrund

Som ett led i fortsatt vindkraftsexploatering väster om Lörby på Listerlandet, banade exploitören Eolus Vind AB under hösten 2008 av matjorden för tre kraftverk samt en tillfartsväg. Blekinge museums arkeolog besiktigade exploateringsområdet 2008-10-30 resp. 2008-11-04. I samband med dessa besiktningar noterades härdrester, skörbränd sten samt enstaka flint- och keramikfragment inom de framschaktade ytorna. Observationerna inrapporterades muntligen till länsstyrelsen, varefter beslut om antikvariska åtgärder togs. Blekinge museum utförde en kompletterande schaktövervakning under januari 2009 och till sist en slutundersökning i början av april samma år. Föreliggande avrapportering inbegriper såväl det utredande arbetsmomentet som särskild undersökning. Utredningens fältarbete om ett dagsverke bekostades via det statliga 7:2-anslaget och slutundersökningen i sin helhet av exploitören.

Fig.1 - Exploateringsområdet markerat med en ring på Översiktskartan.

Topografi och kulturhistoria

Exploateringsområdet sträckte sig från en punkt 500 m V om Lörby och ca 750 m i NV riktning. Härtill kom även en drygt 300 m lång och 5 m bred väg från befintligt kraftverk i norr, längs åkerkanten i SSV riktning. Sammantaget utgjordes exploateringsytorna av såväl verkens etableringsytor som en tillförande vägsträckning, parallell med befintliga stenmurar (fig.2). Topografin präglades av en i huvudsak öppen, lätt kuperad terräng i

form av åkerytor med sporadiska inslag av trädbevuxna åkerholmar. Jordarten bestod uteslutande av sand, och den slutundersökta ytans ekvidistanser låg mellan 5,5 och 6,5 m.ö.h.

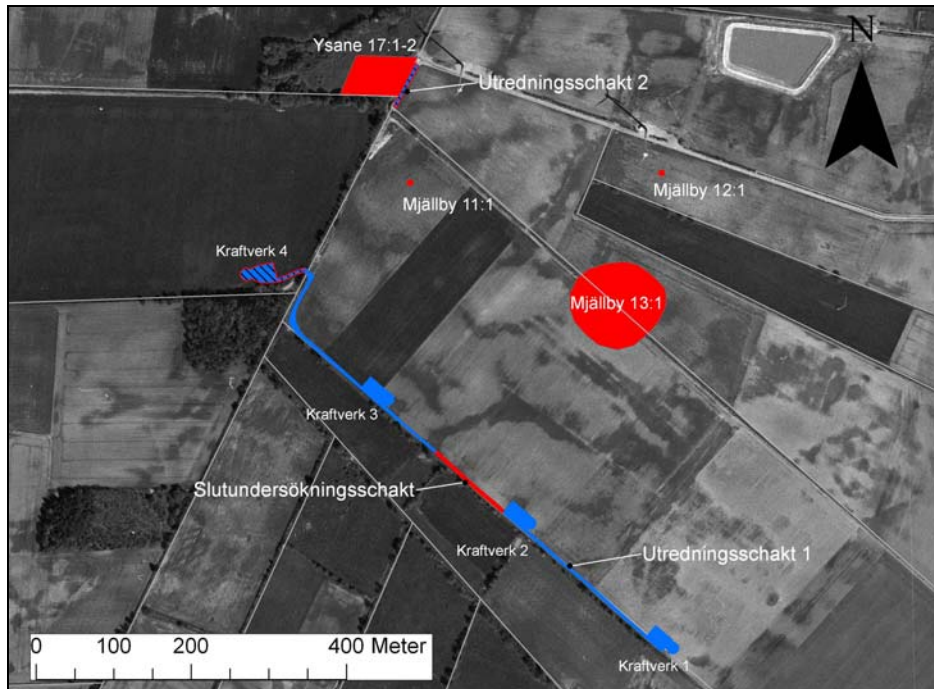

Fig.2 - Exploateringsytor och kända fornlämningar markerade på modernt ortofoto.

Lörby (*Lutherby*) omnämnes i skrift redan vid 1180-talets början (Benson 1996 s.36f.). De aktuella exploateringsytorna låg inom den numera bortodlade fäladsmark som åtminstone tillbaka till 1400-talet gick under namnet Klåskog, senare förändrat till Klockskog (Benson 1997). De stora mängder stenar och block som fanns lagrad i åkeryornas närmiljö talar för en kraftigt förändrad jordbruksmiljö till följd av det senaste århundradets rationaliseringar. Studier av ett äldre kartmaterial, med utgångspunkt i 1795 års storskifteskarta, påvisar just en sådan förändring från smalare parcellodlingar till större, sammanhängande åkerytor.

Ett fåtal registrerade fornlämningar finns i exploateringsområdets närhet. Mjällby 11:1, 12:1 och 13:1 utgör boplatzlämningar, vilkas identifiering grundar sig på ytfynd av bearbetad flinta. Ysane 17:1 utgörs av en registrerad begravningsplats/ödekyrkogård, benämnd Klockskogs kyrkogård (fig.2 resp fig.3). Uppgifter finns även om numera försvunna gravhögar i närområdet (Milton 1994: 39, 49).

Fältarbetets genomförande

Den återstående avbaningen av matjord utfördes av exploatören 2009-01-23. Blekinge museums arkeolog övervakade då schaktningsarbetet som skedde inom två områden. Ett nordligt delområde om ca 320 m² banades av inför anläggandet av en arbets- och serviceväg (fig.3) och ett sydligt om ca 1100 m², för etableringen av *Kraftverk 4* (fig.2 resp rapportens framsida) Inga antikvariskt intressanta lagernivåer eller anläggningspår framkom vid arbetet, och det enda insamlade schaktfyndet bestod av ett avslag av Kristianstadflinta längst i norr. Efter samråd med länsstyrelsen släpptes ytorna för vidare exploatering, då behovet av ytterligare antikvariska åtgärder ansågs vara obefintligt

Fig.3 - Utredningsschakt 2 mot N. Klocksogs kyrkogård ligger på andra sidan stenmurarna, till vänster i bild.

Utifrån schaktövervakningarnas negativa resultat och tidigare gjorda observationer, begränsades slutundersökningsområdet till ett 400 m² stort vägparti i S (fig.2 resp bilaga 1). Finrensning gjordes för hand av tre ytor inom slutundersökningsschaktet. Ytorna placerades på så vis att de skulle ge ett representativt utslag avseende anläggningsbeståndets omfattning och karaktär inom schaktets olika delar. *Rensad yta 1* var 35 m² stor och låg i SU-schaktets SÖ del. *Rensad yta 2* och *3* låg i den något högre belägna terrängen, och de var 65 resp 20 m² stora (bilaga 1 och 4 resp fig.2). Framrensat anläggningsbestånd mättes in digitalt, och fältdata efterbearbetades i ArcGIS 9. Då det snart framgick att den anläggningsbemängda ytan endast skulle täckas med bergkross,

stod det klart att lagernivån kunde lämnas orörd för framtiden. Av främst denna anledning grävdes endast ett mindre urval av anläggningar, vilka även dokumenterades för hand genom skalenlig sektionsritning. Dokumentation utfördes dessutom genom fotografering med digitalkamera. Fyndinsamling skedde genom handplock. Träkol samlades in ur ett antal anläggningar, och fyra prover skickades senare iväg för vedarts- resp ¹⁴C-analys. Undersökningen avslutades med att de framrensade ytorna täcktes med geotextil inför en kommande övertäckning av stenmaterial och därpå följande etablering av en planerad arbetsväg.

Resultat

Fig.4 - Delgrävd härd A74

Sammanlagt mättes 76 anläggningar in inom slutundersökningsytan. Huvudsakligen låg dessa inom de finrensade ytorna (bilaga 1). Omkring tre fjärdedelar av anläggningarna bedömdes vara stolp- och pinnhål, och i övrigt bestod materialet av olikartade gropar och härdar. Överlag var anläggningsnivån ganska hårt åtgången av plöjning, vilket i synnerhet gällde anläggningarna på terrängens högsta nivå. Matjordens tjocklek varierade mellan 0,30 och 0,40 m. Enstaka störningar härrörde från sprängda block, och även i övrigt förekom mer eller mindre tydliga stenlyft, vilka i ytan stundtals kunde förväxlas med anläggningsspår. Antalet grävda och handritade anläggningar uppgick till 16 st. Av dessa var 9 stolpål, 5 härdar och 2 gropar. Inga kontextuella samband eller konstruktioner kunde iaktas i samband grävning. Detta är dock inte särskilt förvånande med tanke på att schaktet var 3,8 m brett och löpte diagonalt över en yta med förmodade Ö-V byggnadsspår. Det sparsamma fyndmaterialet, av tydlig boplats-karaktär, bestod i huvudsak av flintavfall samt oretuscherade avslag av flinta (bilaga 2). Därtill kom även oornerad, allmänt förhistorisk

Sammanlagt mättes 76 anläggningar in inom slutundersökningsytan. Huvudsakligen låg dessa inom de finrensade ytorna (bilaga 1). Omkring tre fjärdedelar av anläggningarna bedömdes vara stolp- och pinnhål, och i övrigt bestod materialet av olikartade gropar och härdar. Överlag var anläggningsnivån ganska hårt åtgången

Fig.5 - Fnr.7:Överdel till handkvarn.

keramik samt en fragmentarisk handkvarn av bergart. Med undantag för ett eventuellt slipat flintfragment, föreföll materialet överlag härröra från järnåldern, och de analyserade kolproverna gav tre kalibrerade dateringar till århundradena närmast före och efter Kristi födelse samt en till 1000- 1200-tal. Härdarna A13 och A2 ligger med 95,4% sannolikhet i intervallet 360 - 35 f.Kr resp 170 f.Kr - 80 e.Kr. A74 hamnar med 94 % sannolikhet mellan 55 f.Kr och 175 e.Kr och slutligen faller A76 med 95,4% sannolikhet inom perioden 1020 - 1215 e.Kr (bilaga 3).

Diskussion

Resultaten från den utförda undersökningen vid Klosterskog kan av en läsare kanske upplevas som magra. Med tanke på de givna förutsättningarna kan bilden dock påstås vara en annan. Det antikvariska arbetet bör närmast betraktas som en efterundersökning. Framschaktning av slutundersökningsytan skedde utan närvaro av arkeologisk kompetens. Tillika låg den fynd- och anläggningsförande ytan exponerad under vintern. När undersökningen sedan kom igång under tidig vår 2009 påvisades och provgrävdes lämningsspår som kunde dateras till förromersk/romersk järnålder och senvikingatid/tidigmedeltid. Lyckligtvis kunde dessa bevaras under den planerade markvägen.

Undersökningsresultaten ger oss nyttiga perspektiv på det rationaliserade jordbrukets påverkan på fornlämningars eventuella bevaringsgrad i området. Trots att plogens effekter har varit omfattande, står omfattande boplatsspår uppenbarligen ställvis att finna under matjordshorizonten. Små höjdmässiga nivåskillnader visar sig, som i den aktuella grävningens 5,5 - 6,5 m.ö.h., inte oväntat ha betydelse för vilka flacka, och vid första anblick närmast oansenliga topografiska lägen som varit beboeliga under olika skeden av förhistorisk tid. Ett vindkraftverk i sig ianspråkar måhända inte särskilt stor yta vid nyetablering, men dess tillförande vägar och arbetsytor gör sitt till att de sammantagna ytorna kan bli avsevärda. Det finns därför all anledning att dra nytta av de nyinhämtade erfarenheterna från Lörby. Logiska konsekvenser av planerade exploateringar av liknande slag bör vara att sådana arbetsföretag föregås av noggranna, arkeologiska prospekteringar och provgrävningar i god tid innan någon form av markarbeten påbörjas.

Figurförteckning

- Fig.1 Exploateringsområdet markerat på Översiktskartan
Fig.2 Utredningsytor och SU-schakt markerat på ortofoto.
Fig.3 Överblick Utredningsschakt 2.
Fig.4 Överblick Slutundersökningsschakt *Rensad yta 1* mot NV.
Fig.5 Överblick Slutundersökningsschakt *Rensad yta 2* mot NV.
Fig.4 Fragmentarisk handkvarn från *Rensad yta 2*.

Bilagor

- Bilaga 1 - Schaktplan SU
Bilaga 2 - Fyndtabell
Bilaga 3 - 14C och vedartsanalyser

Källor

Skriftliga källor

Benson, S. 1996. Namn och bebyggelse på Listerlandet. *Namn och bygd*. s.23-41. 1996. Uppsala.

Benson, S. 1997. Klåskog - Klockskog. Ur Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997, Marianne Blomqvist (red.). *Meddelanden från institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. Serie B, 18*. 1997. Helsingfors.

Milton, H. 1994. *Listers och Sölvesborgs historia. Den förhistoriska och den danska tiden*. 1994. Sölvesborg .

Övriga källor

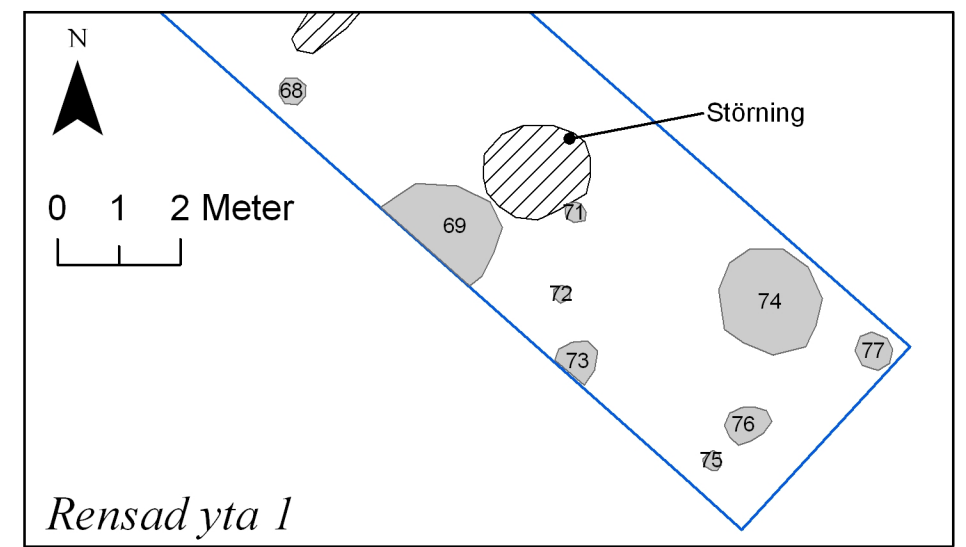
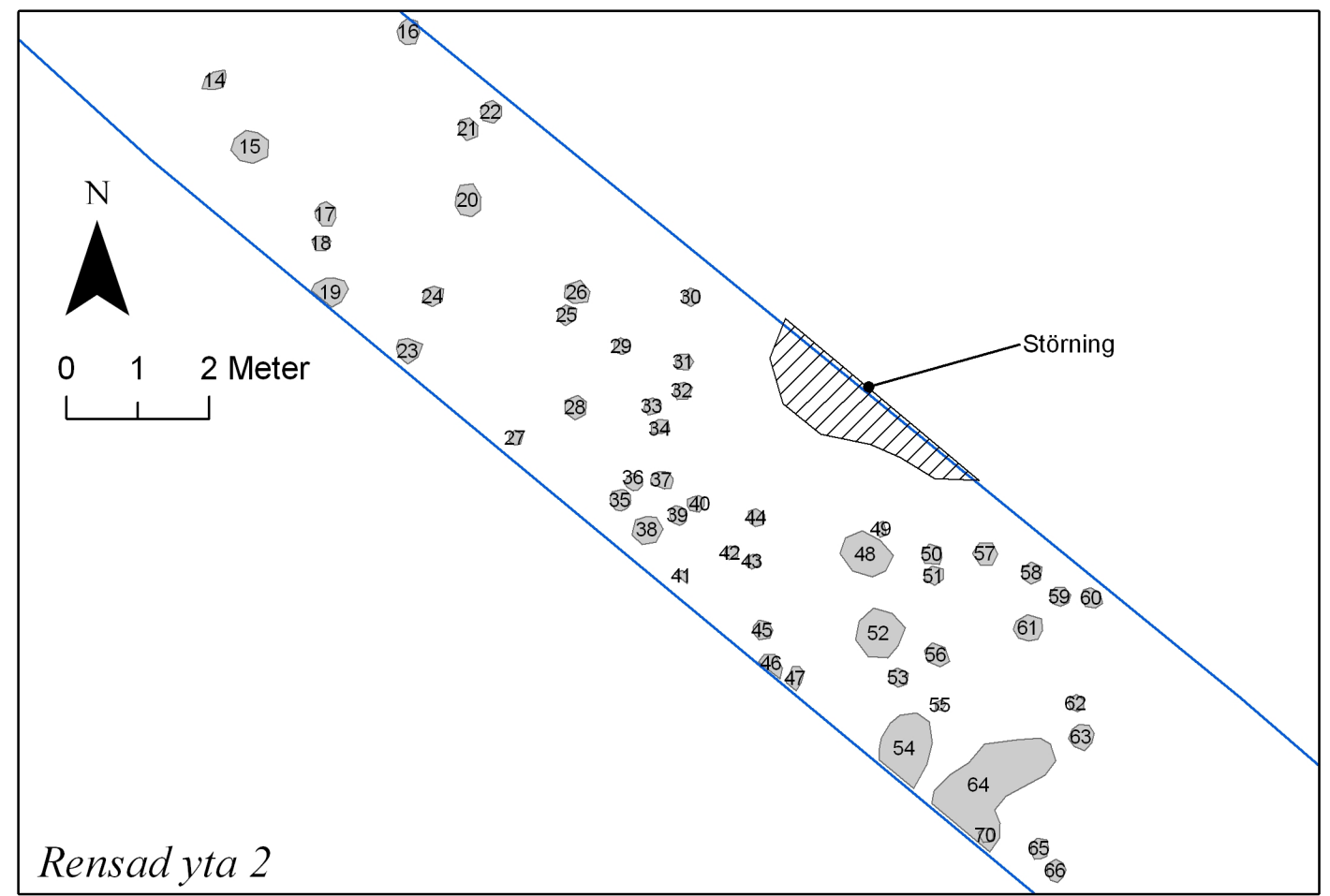
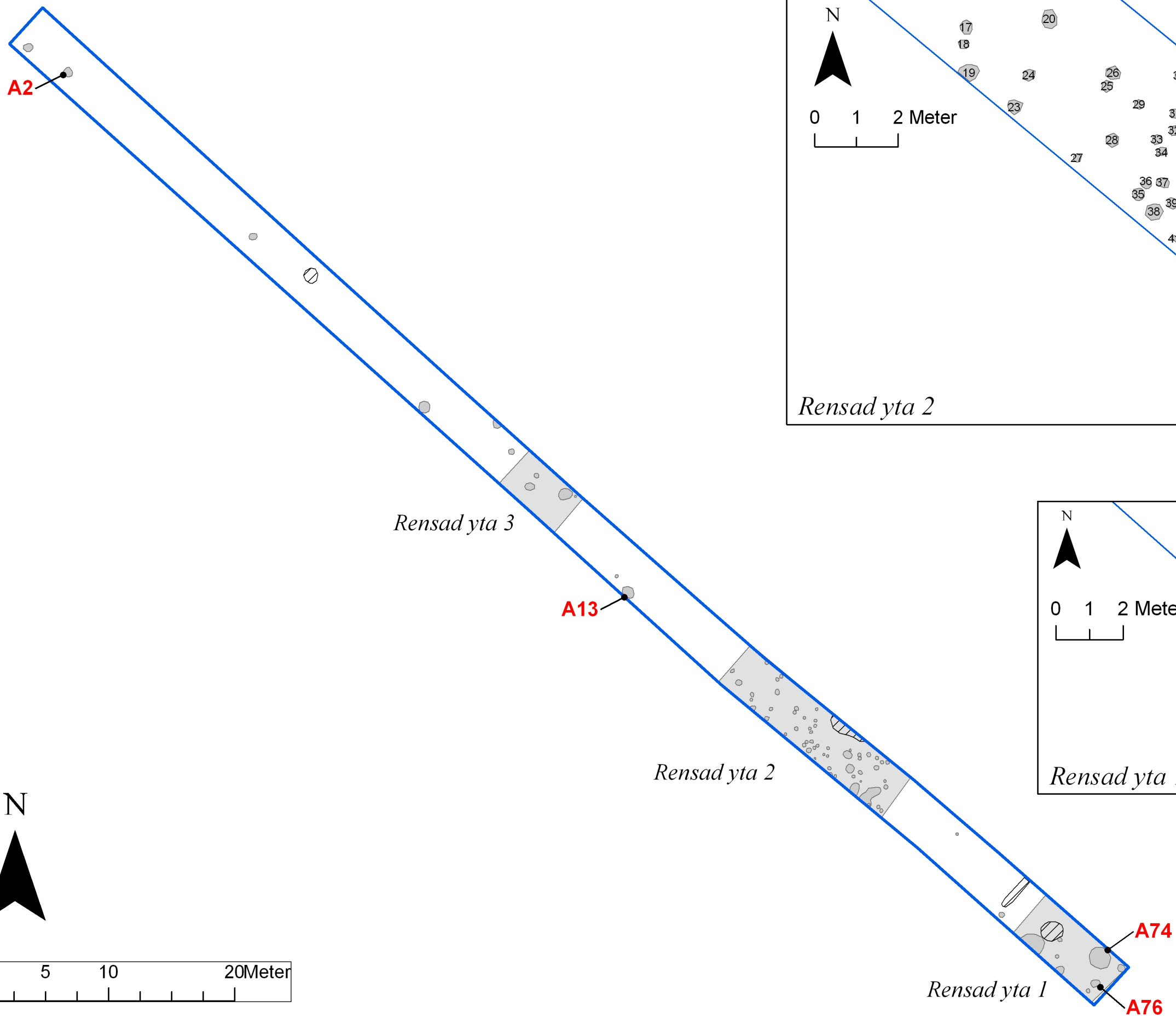
FMIS

Lantmäteristyrelsens arkiv: Storskifte Löverby nr 1-28, Mjällby socken akt I24-13:2
Diverse handlingar och rapporter i Blekinge museums arkiv.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-9454-08
Blekinge museum dnr: 140-0027-09
Undersökningstid: 2009-01-23 samt 2009-04-06 till 2009-04-09
Personal: Projektledare Mikael Henriksson
Praktiserande arkeolog: Jan-Åke Andrén
Läge: Fastighetskartan, blad 3E 3f Ysane
Koordinatsystem: Plan 2,5 gon W Blekinge 10.
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x: 6216020 y: 1429671
Dokumentation: Mätdata och digitala fotografier förvaras i Blekinge museum.
Fynd: BIM 27484:1-22
Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2010, ©LMV Ärende nr M2005/2857, ©LMV 2010. Ur Historiska Kartor™

Bilaga 1 - Dokumenterade och provtagna anläggningar

Bilaga 2 - Fyndtabell

Fnr	Kontext	Fyndmaterial	Vikt (g)	Antal	Anmärkning
1	SU-schakt anl.horisont	Flinta	14	10	Avfall/avslag av Kr.flinta och S.sk.flinta. Tillvaratagna vid framrensning av <i>Rensad yta 2</i> .
2	SU-schakt anl.horisont	Keramik	17	6	Fragment av keramikkr. Tillvarataget vid framrensning av <i>Rensad yta 2</i> .
3	SU-schakt anl.horisont	Järnslag	16	1	Järnslag. Tillvarataget vid framrensning av <i>Rensad yta 2</i> .
4	SU-schakt anl.horisont	Keramik	15	1	Fragment av keramikkr. Tillvarataget vid framrensning av <i>Rensad yta 1</i> .
5	Matjordshorisont	Flinta	148	15	Avfall/avslag av Kr.flinta, ett bränt flintaavslag samt ett av kvarts. Fynden tillvaratagna vid besiktning efter avbaning av SU-området.
6	Matjordshorisont	Keramik	23	1	Fragment av keramikkr. Tillvarataget vid besiktning efter avbaning av SU-området.
7	SU-schakt anl.horisont	Handkvarn	> 5 kg	1	Fragment av handkvarn med såväl mitthål som hål för handdrivning. Tillvarataget vid rensning centralt inom <i>Rensad yta 2</i> .
8	Anläggning 5	Flinta	3	1	Avfall/avslag av Kr.flinta. Ytfynd i anläggning 5.
9	Anläggning 52	Flinta	<1	1	Avslag/avfall av bränd flinta. Ytfynd i anläggning 52.
10	Anläggning 52	Bränd lera	6	7	Fragment bränd lera. Ytfynd i anläggning 52.
11	Anläggning 56	Flinta	3	1	Avfall/avslag av bränd flinta. Ytfynd i anläggning 56.
12	Anläggning 64	Brända ben	1	2	Fragment. Tillvaratagna i anläggning 64.
13	Anläggning 64	Keramik/bränd lera	4	4	Ett fragment av keramikkr. och fragment av bränd lera. Tillvarataget i anläggning 64.
14	Anläggning 64	Keramik	36	11	Fragment av keramikkr. Ytfynd från rensning av anläggning 64.
15	Anläggning 64	bränd lera	5	5	Fragment av bränd lera. Ytfynd vid rensning av anläggning 64.
16	Anläggning 68	Keramik	3	1	Fragment av keramikkr. Ytligt fynd anläggning 68.
17	Anläggning 69	Flinta	1	1	Avslag/avfall av Ssk flinta. Tillvarataget rensfynd nära anläggning 69.
18	Anläggning 74	Flinta	<1	1	Avfall/avslag av sannolikt slipad Ssk flinta. Ytligt rensfynd anläggning 74.
19	Anläggning 74	Keramik	6	1	Fragment av keramikkr. Ytligt rensfynd anläggning 74
20	Anläggning 75	Flinta	<1	1	Avfall/avslag av slipad Ssk flinta. Rensfynd tillvarataget vid rensning i direkt anslutning till anläggning 75.
21	Anläggning 75	Keramik	1	1	Fragment av keramikkr. Rensfynd tillvarataget vid rensning i direkt anslutning till anläggning 75.
22	Matjordshorisont <i>Utredningsschakt 2</i>	Flinta	39	1	Avslag av Kr.flinta rensfynd från schaktövervakning

Bilaga 3 - vedanatometisk analys och ¹⁴C-analys.

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

18 Juni 2009

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2009:31
Hans Linderson
**VEDANATOMISK ANALYS AV HÄRDRESTER FRÅN HILLERSLÄTT
I HJORTSBERGA SOCKEN OCH LÖRBY I MJÄLLBY SOCKEN,
BLEKINGE**

Uppdragsgivare: Mikeal Henriksson, Blekinge museum, Borgmästare g 21, 371 35
Karlskrona. Org nr 835000-6113

Lokalitet: A4: Hillersslätt, övriga A2-A76: Lörby

Objekt: Härdrester

Material: Kol

Analys: allt >1*1*1 mm samt uttag för C14 **Antal prover:** 5

Information: Bedömd egenålder (t ex Y<40) indikerar urval för C14-analys, inlämnat v 25.

Resultat:

Prov Nr	Provbe- teckning	LATIN NAMN	Svenskt namn	Stam/ Ung stam /Gren	Egenålder år Y=avst. till bark	Frekvenser Antal	Procent
1	A4	Quercus?	Ek?	Stam	Y<300	1	100?
2	A2	Juniperus	En	Gren		2	50
3	A2	Alnus	Al	Gren	Y<5	2	50
4	A13	Salix	Sälg,vide,pil	Stam	Y<40	3	75
5	A13	Decidius sp	Löv obest	-		1	25
6	A74	Corylus	Hssel	Ung stam	Y< 30	1	11
7	A74	Quercus	Ek	Gren/rot		2	22
8	A74	Carpinus	Avenbok	Stam		6	67
9	A76	Quercus	Ek	Gren		5	71
10	A76	Corylus	Hssel	Ung stam	Y<20	2	29

Kommentarer: Givna procenttalen är statistiskt svaga.

A4: Huvuddelen av provet bestod av sotad jord. Vedmaterialet var så litet (max 1*1*1 mm) att hela provet exklusive jorden lämnades in för C14-analys. 1 ÅR

A2: alen innehåller 7 årsringar (ÅR), Enen 1 ÅR

A13: Mycket lite material allt till C14 även den obestämda lövkolbiten c fjärdedel av vikten.

A 74: 1-5 ÅR på samtliga bitar

A76: 1 ÅR (nackdel då enskilda år kan ha större avvikelse, upp till 40 års skenbar ålders-
avvikelse från medeltalet över flera ÅR)

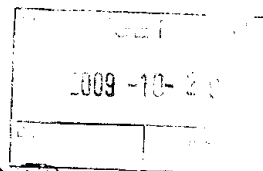
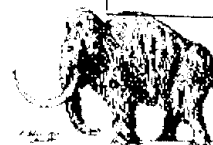
Hans Linderson

LUNDS
UNIVERSITET

KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
Laboratoriet för ¹⁴C-datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227885 Fax 046/2224830

QUATERNARY SCIENCES
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Mikael Henriksson
Blekinge Museum
Borgmästaregatan 21, 371 35 Karlskrona

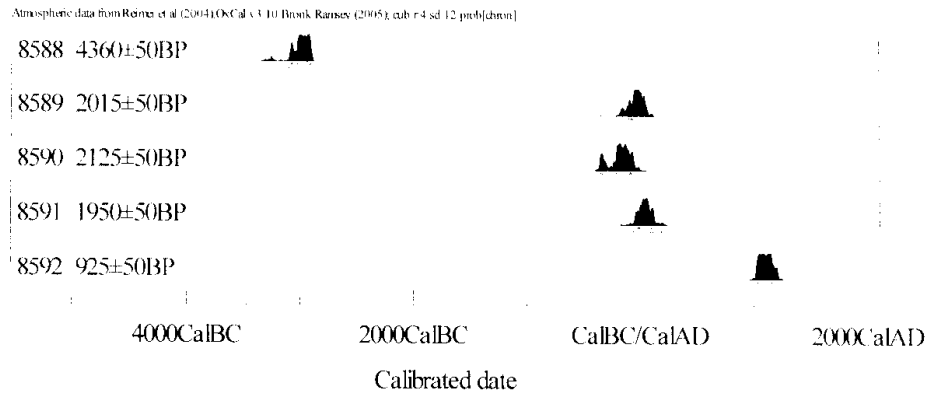
Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	Erhållen ¹⁴ C-ålder BP	δC13 ‰	Provmgd (mg)	Förbehandling
Hillerslätt, Hjortsberga socken, A4, Hårdrest	LuS8588	4360 ± 50	<5		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A2, Hårdrest	LuS8589	2015 ± 50	10		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A13, Hårdrest	LuS8590	2125 ± 50	4		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A74, Hårdrest	LuS8591	1950 ± 50	8		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A76, Hårdrest	LuS8592	925 ± 50	10		HCl, NaOH

Beräkningen av ¹⁴C-åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (¹⁴C-ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt atkomstiga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalysyre-standard. Alla ¹⁴C-åldrar är ¹³C-korrigerade för avvikelser från överenskommen standardvärde på ¹³C/¹²C-förhållandet. Detta gäller också skal av mollusker och foraminiferer. För dessa måste alltså s.k. "sea correction" göras.

Lund 2009-10-26

Gröran Skog
Gröran Skog

INFORM : References - Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:4 sd:12 prob[chron]

8588 : 4360±50BP
 68.2% probability
 3080BC (1.2%) 3070BC
 3025BC (67.0%) 2905BC
 95.4% probability
 3265BC (1.9%) 3240BC
 3105BC (93.5%) 2885BC

8589 : 2015±50BP
 68.2% probability
 90BC (5.7%) 70BC
 60BC (62.5%) 55AD
 95.4% probability
 170BC (95.4%) 80AD

8590 : 2125±50BP
 68.2% probability
 345BC (4.6%) 325BC
 205BC (56.5%) 85BC
 75BC (7.2%) 55BC
 95.4% probability
 360BC (17.5%) 275BC
 260BC (77.9%) 35BC

8591 : 1950±50BP
 68.2% probability
 20BC (0.8%) 10BC
 AD (57.4%) 90AD
 100AD (10.0%) 125AD
 95.4% probability
 55BC (94.0%) 175AD
 190AD (1.4%) 215AD

8592 : 925±50BP
 68.2% probability
 1035AD (68.2%) 1160AD
 95.4% probability
 1020AD (95.4%) 1215AD

Bilaga 4 - Översiktsbilder framrensade ytor inom slutundersökningsområdet.

Rensad yta 2 samt praktiserande arkeolog Jan-Åke Andrén, fotograferade mot NV.

Rensad yta 1, fotograferad mot NV. I förgrunden härden A74.

Rensad yta 3, fotograferad mot NV.